

EVA GULLØV, GRITT B. NIELSEN & IDA WENTZEL WINTHER (red.): Pædagogisk antropologi. Tilgange og begreber. København: Hans Reitzels Forlag 2017. 322 sider. ISBN 9788741263236. Pris: 370 kr.

Hverdagen er for de fleste af os fyldt med gentagelser og rutiner, som er så selvfølgelige for os, at de næsten bliver usynlige. Vi spiser den samme morgenmad. I fællesskab eller alene. Interagerer med teknologier som smartphones og iPads uden at tænke videre over det. Går i skole eller på job, snakker med nogen og ikke med andre. I antologien *Pædagogisk antropologi. Tilgange og begreber* zoomer en række af Danmarks mest etablerede pædagogisk antropologiske forskere ind på det hverdagslige og selvfølgelige og på, hvordan den pædagogiske antropologi med sine manglede og komplekse empiriske og teoretiske tilgange har øje for dét, der ofte er umærkeligt og usynligt og derfor kan skabe nye indsigter og indblik i kulturer og samfund.

Gennem 17 kapitler med forskellige forfattere søger antologien at kortlægge, hvad en pædagogisk antropologi er, og hvilke retninger og opmærksomheder den er rundet af. Bogen henvender sig til studerende på universitetsniveau og på de pædagogiske professionsuddannelser, og kapitlerne fremstiller derfor ikke nødvendigvis nye indsigter, men forsøger at formidle feltets eksisterende viden til studerende. I indledningen pointeres det, at den pædagogiske antropologi deler mange teoretiske inspirationer med antropologien og pædagogikken, og flere af kapitlerne har steder form af deciderede teorigennemgange af klassikere som Foucault, Goffman, Ingold og Elias (særligt kapitel 3, 5 og 13). Men, fremhæves det, den pædagogiske antropologi har ikke teori som centrum. Det er snarere sådan, at empirien vægtes højere; det centrale er at tilegne sig viden om andre menneskers liv igennem samtaler, interviews og deltagerobservation. Teori har ikke en autoritativ gyldighed og står ikke uden for verden. Den pædagogiske antropologiske empiriske blikke giver forskellige bud på, hvorfor folk handler og opfatter andre, som de gør, i en given social og kulturel kontekst og med et særligt blik for institutionelle liv og hverdagsliv.

Netop det at zoome ind og stille skarpt på det hverdagslige, alt det, der umiddelbart næsten kan virke trivielt, synes jeg, står som et af antologiens stærkeste bidrag. Det lykkes særligt godt i tre kapitler. I bogens første kapitel beskriver Winther med litterært overskud forskellige veje ind i studier af hverdagsliv og viser, hvordan man kan dyrke detaljer uden at fortabe sig og miste retning. Det gør hun blandt andet med reference til Bech-Jørgensens undersøgelse af unge arbejdsløse kvinders hverdagsliv: Hvorfor kan de ikke tage sig sammen til noget? Hvad gør de, når det ser ud, som om de ingenting gør? I Andersens kapitel om socialitet og sociabilitet får vi blik for vores egne selvfølgelige og tavse omgangsformer, når der blandt andet stilles skarpt på, hvordan den umærkeligt implicite og underspillede autoritet og rangorden, der florerer på mange danske arbejdspladser, kan være svær at gennemskue og ligefrem utryk for udlændinge. Og endelig får læseren også et helt konkret blik på, hvordan hverdagsteknologier kan have utilsigtede effekter, når Hasse i bogens sidste kapitel fokuserer blikket på iPads i skolen, et umiddelbart „uskyldigt redskab til læring“, som hun formulerer det. Men som hendes studier viser, risikerer iPads i skolen ikke desto mindre at geninstallere en ellers for længst bortkastet

behavioristisk pædagogik, hvor eleverne belønnes med spilletid på iPad'en, hvis de sidder stille.

Bogens kapitler er samlet i fem overordnede dele, som peger på en række fælles perspektiver og begreber, der fremhæves som kendetegnende for den pædagogiske antropologi. Den første del omhandler rutiner og normer og diskuterer, hvordan hverdagslivets selvfølgeligheder forhandles i og uden for det institutionelle liv. Kapitlerne fokuserer på kropslige og sanselige aspekter ved væren i verden og på sociale forpligtelser i formaliserede institutioner. Særligt Gullovs kapitel om institutioner og formaliserede fællesskaber står knivskarpt for mig. Det gør det, fordi det er et solidt og velskrevet kapitel, der tager sin læser og målgruppe seriøst og bidrager med grundige indføringer i teoretiske komplekse sammenhænge.

Del to handler om fællesskab og grænser, og kapitlerne undersøger på forskellige måder henholdsvis in-/eksklusion, forskellighed og ulighed, kategoriseringer og identitet i grænserne for og mellem fællesskaber. En gennemgående pointe og et fælles teoretisk ståsted er, at identitet ikke er statisk og medfødt, men noget, der skabes og ændres i omgang med andre mennesker og omverdenen. Særligt Gilliams kapitel, der netop redegør for, hvordan identitet kan anskues som en performativ og kontinuerlig tilblivelsesproces forbundet til kulturelle kategorier, som gensidigt påvirker hinanden, står stærkt. Gilliam formår meget elegant og enkelt at forklare noget, der, når man virkelig tænker over det, er uhyre komplekst. Og hun gør det med udgangspunkt i eksempler fra danske pædagogiske kontekster, der gør det genkendeligt for studerende med interesse for det pædagogiske felt.

Del tre tematiserer ord og magtbegreber. Kapitlerne viser på forskellige måder, hvordan et fokus på sproglige udvekslinger kan bidrage med et blik for, hvordan sprogsocialisering er ladet med værdiudvekslinger og sker i forskellige kontekster. Wrights kapitel om, hvordan policyprocesser bidrager til at forme personer og transformere samfund, træder særligt skarpt frem i denne del, blandt andet fordi det bliver tydeligt, hvordan antropologien kan stille andre spørgsmål end politologien og rette fokus mod policy som proces frem for som et objekt, der eksisterer i et vakuum.

Del fire handler om bevægelse og forankring, og kapitlerne zoomer ind på steder og rum som andet og mere end baggrundspatchworks for menneskelig handlen, men tværtimod som noget, der i sig selv påvirker og præger mennesker på forskellige måder. Olesens kapitel stikker særligt ud som et flot eksempel på, hvordan noget meget komplekst kan forklares med hverdagsgenkendelige billeder. Det sker, når han forklarer tilblivelser i relationer mellem forskellige aktører i et ANT-perspektiv igennem et eksempel om en eliteløber, som viser, hvordan præstationen ikke kun afhænger af atletens talent, men af hele netværket omkring præstationen: terræn, publikum og løber.

Endelig fokuserer del fem på ting og teknologi. Kapitlerne her undersøger på forskellig vis forholdet mellem materialitet, teknologier og mennesker. De diskuterer, hvordan mennesker henholdsvis forbindes og ikke forbindes gennem materialitet. Hasses meget konkrete og fine beskrivelser af hverdagsteknologier er allerede fremhævet, og derudover står også Krause-Jensens gennemgang af styringsteknologier stærkt. Krause-Jensen evner at vise, hvordan styringsteknologier som begreb kan hjælpe os med at på øje på ellers „tildækkede magtformer“, og samtidig kan gøre opmærksom på, hvordan subjekterne kan blive væk i et for entydigt fokus på styringsteknologier.

Pædagogisk antropologi. Tilgange og begreber er en vigtig bog med mange stærke og grundige kapitler, der hver især står skarpt i egen ret. Jeg vil derfor klart anbefale den til studerende og har selv haft stor gavn af at bruge den i undervisning og vejledning. Men det er også en bog, der vil meget, og efter at have læst alle kapitlerne i sammenhæng er jeg lidt i tvivl om, hvad det er præcis, der kendetegner og forener pædagogisk antropologi og adskiller det fra faget antropologi. Bogen indleder med at pointere, at der ikke findes en særlig teori eller metode, der samler den pædagogiske antropologi, men at den netop er kendetegnet ved at være eklektisk og kontekstsensitiv over for forskellige empiriske felter. De fem dele, bogen er inddelt i, læser jeg som forsøg på fælles spor, og de fremstår relevante og velvalgte. Alligevel, når bogen har den titel den har, kommer jeg til at savne et mere tydeligt samspil imellem delene samt flere anslag til at tænke fælles på tværs.

Anne Mia Steno
Cand.scient.anth., ph.d., lektor
Københavns Professionshøjskole